

עניינים תוכן

3.....	מבוא
6.....	פרק 1 – דמותה של האישה העבריייה החל מעלייה שנייה
10.....	פרק 2 – השתלבותן של הנשים בפוליטיקה
11.....	רחל ינאית ופעילותה הפוליטית
12.....	המאבק הנשי על זכות לבחור ולהיבחר
14.....	התאחדות נשים לשיווי זכויות בארץ ישראל
16.....	תנועת הפועלות
17.....	פרק 3 - השתלבותן של הנשים במנגנוני הביטחון
17.....	שירותן של הנשים ב"שומר":
19.....	נשים וביטחון בזמן מלחמת העולם הראשונה:
20.....	השירות הנשי הארגון ההגנה:
21.....	השירות הנשי בגדוד העברי:
21.....	שירות נשים בתקופת מלחמת העולם השנייה:
26.....	שירות נשי בשורות הפלמ"ח:
30.....	פרק 4 - דיון
35.....	סיכום
36.....	ביבליוגרפיה

מבוא

בעבודת מחקר זו אבחן את פועלן של הנשים ביישוב היהודי בתקופה עלייה שנייה ושלישית בתחום הפוליטי, וכיצד פעילותן בזירה זו השפיעה על חדירתן ואופי פועלן בתחום הביטחוני – גיוסן לפלמ"ח, ההגנה, צבאות בעלות הברית בדגש על צבא בריטניה בזמן מלחמת העולם השנייה, התפקידים שהן קיבלו, כיצד התייחסו לשירות הנשים וכדומה.

שאלת המחקר שתנחה אותי: **האם ובאיזו מידה השתלבותן של הנשים בזירה הפוליטית תרמה להשתלבותן בזירה הביטחונית?**

מבנה העבודה:

בפרק הראשון אציג את דמותה של האישה הציונית בזמן עלייה השנייה והשלישית- עיצובה של החברה הציונית באופן כללי ותפקידה של האישה בחברה, צמיחת מנגנון פוליטי וביטחוני, דמותה של האישה הציונית בתחום הפוליטיקה והביטחון.

בפרק השני אדון בתהליך השתלבותן של הנשים בזירה הפוליטית – תיאור המאבק וזכות הבחירה – מתן דגש על הסיפור והנשים שנאבקו על זכות הבחירה.

בפרק השלישי אציג את השתלבותן של הנשים במנגנוני הביטחון – ההגנה, פלמ"ח, הצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה – תפקידים, משמעות, אופי השתלבותן.

לסיום אקיים דיון שעולה מתוך הפרקים בהקשר שבין הפעילות הפוליטית לפעילות הביטחונית ומהם הגורמים הדומיננטיים בשירות שהשפיעו על שירות נשים בזירה הביטחונית וסיכום של הנקודות החשובות שעולות מתוך שאלת המחקר.

שיטת העבודה – בעבודה זו אנתח מאמרים וספרים שדנו בתפקידה של האישה בחברה היהודית בתקופת עלייה שנייה ושלישית, בדגש על פעילותן בתחום הפוליטי וכיצד הצליחו או לא הצליחו לקדם את פועלן בעזרת הזירה הפוליטית בתחום הביטחוני – אנסה להתחקות אחר מידע שמציג התפתחות במעמדן של הנשים בעולם הביטחוני שנבע מהחלטות שנלקחו בזירה הפוליטית וקודמו ע"י נשים בפעלו בזירה זו.

בחרתי בשאלת מחקר זו מאחר ודרכה ניתן להבין כיצד הצליחו הנשים בחברה היהודית לקדם את מעמדן דרך הזירות שאפשרו להם, גם אם באופן לחלקי, כמו פוליטיקה, בזירות שכלל לא הייתה להן נגיעה קודם לכן – כמו הזירה הביטחונית. כמובן שניתן לקשר את השתלבותן בתחום הביטחוני גם למגמה כלל עולמית שבה נשים השתלבו בגופי הביטחון, אפילו בחזית הלחימה. מעבר לכך, חשוב לי לחקור את נושא המגדר על מנת להציג שינוי חברתי שהתקיים בחברה היהודית בישראל, שכן הייתה זו חברה חלוצית לא רק בעשייה אלא גם במחשבה.

כיום ברור, כי השימוש במגדר כמסגרת לניתוח התנהגות של פרטים אישיים על מנת להבין מכלול חיים תורם רבות להבנה מלאה יותר של התארגנות חברתית והתנהגות יחידים בקבוצה¹.

ע"פ חוקרי מגדר, על מנת לחוקר היסטוריה בצורה שלמה, יש צורך לבצע אינטגרציה בין תפקידיהם של שני המינים. ברוב הספרים ההיסטוריים המוכרים הגברים הם היחידים הנחקרים בתוך תהליכים היסטוריים, אך אין זה אומר שלנשים לא היו תפקידים חשובים בניהול חיי היום יום והנעת תהליכים פנימיים בחברה שהביאו להנעת תהליכים גדולים יותר. אמנם, בשני העשורים האחרונים, עניין זה הולך

¹ אפרים, ויכסלפיש, נשים יהודיות לוחמות במלחמת העולם השנייה, האוניברסיטה הפתוחה, 1993, עמ' 50 (להלן: ויכסלפיש, נשים)

ומשתנה, וחוקרים רבים כיום סבורים שיש לשלב מחקר של שני המינים על מנת לקבל תמונה רחבה ואובייקטיבית יותר.

במשך השנים חוקרים הוציאו חלק מרכזי מהתפתחות חברתית, ובכך הוציאו מהמשוואה פרמטר מאד חשוב של חברה ופרט. רק עם התפתחותה של התנועה פמיניסטית החל לחדור רובד נוסף לחקר ההיסטוריה והוא מחקר מגדרי².

המפעל הציוני, מעצם קיומו היווה בתחילה ניגוד למחשבתו של היהודי הגלותי, אך התנועה הציונית לא חששה לבסס את האידיאולוגיה שלה, שהיוותה שינוי תפיסה מהותי במחשבה של היהודי הגלותי – עבודת אדמה ועבודת צבא.

התנועה הציונית הפכה את שני המרחבים הללו לברי קיימא בתרבות היהודית- ציונית. ההתיישבות בארץ לפני קום המדינה הצליחה להתמודד עם הקשים הרבים שעמדו לפניה, דבר שהעיד ששינוי תפיסה זה, ויצירת תופעה חדשה של ציונות לוחמנית, אקטיבית, ופעולת למען שחרור לאומי ליהודים מהגלות ומאפייני התופעה הללו מטרתם להפוך לנורמליים, ולחלק בלתי נפרד ממדינה מודרנית ועצמאית³. בנימין זאב הרצל, מכונן הרעיון והתנועה הציונית, היה אחד מאלו שעיצבו את גישתה של התנועה הציונית, גם בכל הנוגע לעמדות מגדריות. ביצירתו – אלטנוילנד, חשף את תפיסותיו וחזונו לגבי המדינה והחברה הציונית ואנשיה – גברים ונשים⁴. הרצל רואה בזכות הנשים לבחור ולהיבחר כחובה בחברה ציונית. לדידו, הן חלק מבלתי נפרד מבניית המוסדות הציונים, ויישום החזון, בדיוק כמו גברים, ועל כן הזכויות שלהן שוות להם. הוא אף מוסיף, כי נשים מספיק נבונות על מנת לעסוק בענייני פוליטיקה וחברה עם זאת, הרצל טוען כי האישה חייבת לפעול גם במישור הביתי ולא לפגוע בהתנהלות המשפחה והבית. זאת אומרת, הזכות שלה לבחור ולהיבחר לא באה על חשבון תפקידה הטבעי – אישה ואם⁵. הרצל מציג ביצירתו האוטופית דמות נשית נוספת, אשר מייצגת אישה שלא הצליחה לקיים את תפקידה הטבעי – אם ורעייה, ולכן עליה לעסוק בתפקידים חברתיים, שלדעתו ממשיכים את התפקיד הטבעי של טיפול במשפחה. נשים אלו הן משכילות מאוד, חרוצות, ובעלות רצון עז לתרום לחברה הציונית, עליהן לעסוק בתפקידי רפואה, רווחה והוראה. הן לא חייבות להביא ילדים או להינשא, אך עליה להקדיש את חייה לחברה בה היא חייה⁶.

אם כן, ניתן לזהות כמה טיפוסים שונים לדמותה של האישה באוטופיה הציונית: האישה המשכילה שלא הקימה משפחה אך מקדישה את חייה לחברה, תוך דגש על מקצועות מאוד מסוימים שמתאימים לאישה, האישה הנשואה, שהיא גם אם, עליה להקדיש את חייה לבניית משפחה ציונית למופת, יכולות להיות לה דעות פוליטיות, אך היא לא חייבת לממש את זכותה לבחור ולהיבחר, ואף עדיף שלא תעשה כך, אם היא רוצה להיות רעייה ואם מסורה, שהוא

² אסתר, הרצוג, ארגוני נשים בחוגים האזרחיים – פרק נשכח בהיסטוריוגרפיה של היישוב היהודי, **קתדרה לתולדות ארץ ישראל ויישוביה**, 1994, עמ' 108. (להלן: הרצוג, ארגוני)

³ יואב, גלבר "התגבשות היישוב היהודי בארץ ישראל, 1936-1947", בתוך: משה ליסק, אניטה שפירא וגבריאל כהן, "תולדות היישוב היהודי בארץ ישראל מאז העלייה הראשונה: תקופת המנדט הבריטי". ירושלים, 1995, עמ' 305, (להלן: גלבר, התגבשות)

⁴ בת שבע מרגלית, שטרן, **נשים בחברה היהודית בארץ ישראל 1882-1948**, עורכת: בת חן פירסט, האוניברסיטה הפתוחה, 2014, עמ' 93, (להלן: שטרן, נשים)

⁵ הרצל, תיאודור, אלטנוילנד, בבל תל אביב, 1902

⁶ שטרן, **נשים**, עמ' 42